

Imaginea generală a profesiei actuale de Grefier în Franța

de D-l **Jean-Claude Engelhard**, Director, Școala Națională de Grefieri, Dijon, Franța

Stimată Doamnă reprezentant al Consiliului Superior al Magistraturii,
Stimată Doamnă Directoare a Școlii Naționale de Grefieri,
Doamnelor și Domnilor,

Îmi face o deosebită plăcere să particip la această conferință organizată de proiectul Phare de asistență tehnică pentru Școala Națională de Grefieri din România. Consider că realizarea acestei conferințe este o inițiativă foarte inspirată. Instituția judiciară ocupă neapărat, în orice țară democratică, un rol eminent ce constituie o parte a statului de drept. În cadrul instituției judiciare atenția se îndreaptă, firesc, în special asupra actului de judecată și, prin urmare, asupra meseriei de magistrat. Dar pe zi ce trece, devine tot mai evident că trebuie acordat un interes deosebit structurilor și funcțiilor care permit exercitarea acțiunii de judecată. Orice îmbunătățire a funcționării Justiției, orice activitate de modernizare trebuie să ia în considerare elementele ce țin de organizarea instanțelor, reforma procedurilor, asistarea magistraților în munca lor de zi cu zi, mijloacele materiale care susțin activitatea judecătorească. Meseria de grefier iese, așadar, din umbră și face obiectul unui interes crescând. Ceea ce mi se pare salutar.

Conferința de față, realizată la nivel european, vine ca ecou la cea organizată de Școala Națională de Grefieri din Dijon, în martie 2003, pe tema „meseriile de grefieri în lume”, la care au participat reprezentanți din cincisprezece state, atât din Europa, cât și din afara ei. Îmi amintesc cu plăcere, doamnă Crăciunescu, faptul că prima oară când ne-am întâlnit a fost tocmai cu această ocazie.

Pentru a prezenta aspectele esențiale ale profesiei actuale de grefier în Franța, îmi voi structura discursul în jurul a două axe: mai întâi, permanența elementelor tradiționale ale meseriei de grefier, apoi, progresele cunoscute de această profesie în ultima perioadă, fie că este vorba despre progrese deja realizate, fie despre progrese ce urmează încă să fie finalizate.

Trebuie să precizez, înainte de toate, că grefierii din serviciile judiciare formează un corp ce numără, în prezent, aproximativ 7 500 de agenți și dispune, din 2003 (printr-un decret din 30 mai), de un nou statut. Acesta a adus modificări în următoarele privințe:

- nivelul de angajare, care nu se mai limitează doar la diploma de bacalaureat, ci necesită și doi ani de studii superioare,
- ridicarea acestei profesii pe scara de indexare și prin urmare creșterea remunerației grefierilor,
- creșterea duratei formării inițiale la 18 luni, de la 12 luni, cât era anterior,
- și, în fine, extinderea funcțiilor pe care grefierii le-ar putea exercita (predare, asistență sporită pentru magistrați). Voi reveni ulterior în expunerea mea asupra acestui punct.

.../...

I – Permanenta elementelor traditionale ale meseriei de grefier

A/ După cum arată etimologia cuvântului francez “greffier”, această profesie este strâns legată de scris. Originea sa istorică coboară în trecutul îndepărtat și poate ajunge până în Antichitatea egipteană, dar, în ceea ce privește Franța, ea poate fi mai clar situată în secolul al XV-lea. Această funcție a apărut și s-a impus atunci când s-a observat că dezbaterile orale desfășurate în fața judecătorilor și sentințele orale ale acestora din urmă nu prezentau elemente de siguranță în privința a ceea ce se afirmase și se hotărâse. Astfel s-a afirmat treptat meseria de grefier, acesta din urmă devenind un element auxiliar indispensabil pentru buna desfășurare a procesului. Grefierul este un actor de neocolit în toate stadiile procedurii și aceasta nu numai prin prisma rolului său de „memorie” pentru aceste faze, ci și pentru că atestă regularitatea respectivei proceduri, ceea ce constituie un aspect fundamental. Legile de procedură îi conferă într-adevăr grefierului rolul de autentificator. A autentifica actele magistraților înseamnă a confirma și atesta realitatea, existența, desfășurarea ședinței, conținutul acesteia, persoanele prezente, și chiar a atesta cele spuse în acel context, precum și existența hotărârii rezultate. De asemenea, pentru a se evita dispariția hotărârilor sau folosirea lor în scopuri nelegale, intră în sarcina grefei să țină „minutele” hotărârilor, să investească hotărârile cu formula executorie și să elibereze copii. Astfel, concret, absența grefierului din diferitele etape ale procesului și lipsa semnăturii sale de pe actele cele mai importante efectuate de judecători duc la neregularitatea procedurii și invalidarea actelor. Sancțiunea pentru nerespectarea acestor reguli este radicală: este vorba de nulitatea actelor și neregularitatea totală sau parțială a procedurii respective. Acest aspect al profesiei de grefier rămâne în continuare de mare actualitate.

B/ Prin corelare cu acest rol obligatoriu în toate stadiile procedurii, meseria de grefier se caracterizează, în mod firesc, printr-o specializare intensă în cunoașterea regulilor procedurale, care face din grefier un adevărat tehnician al procedurii, specialist al regulilor de formă. Dispozițiile procedurale, fie ele în materie civilă sau în materie penală, sunt frecvent supuse modificărilor. Au loc numeroase reforme care urmăresc să adapteze mai bine aceste reguli la evoluțiile sociale și la căutarea permanentă a unui mai bun echilibru între, pe de o parte, eficacitate și celeritate, și, pe de altă parte, garantarea drepturilor justițiabililor, fie ei reclamanți sau pârâți, infractori sau victime. Prin urmare, grefierilor li se cere să aibă cunoștințe juridice pe măsură, dar și o foarte mare capacitate de adaptare. Se poate concluziona că grefierul reprezintă o deosebită „valoare adăugată” pentru procesul judecătoresc aflat în sarcina judecătorilor și procurorilor.

II – Evoluția profesiei de grefier

A/ Progresele înregistrate deja în profesia de grefier

Dintre aceste progrese, aș dori să subliniez în mod special două, care sunt destul de diferite ca natură, unul fiind de ordin tehnic: informatizarea generalizată a procedurilor, celălalt mai mult „social”: importanța tot mai mare a rolului grefierului în relația cu publicul, cu profesioniștii din domeniul justiției, dar și cu justițiabilii.

1) Progresele tehnologice și necesitatea soluționării unor dosare din ce în ce mai diversificate și tot mai numeroase în majoritatea domeniilor, impun procesarea automatizată a

acestor proceduri în aproape toate dosarele, pe care nu se pune problema să încercăm să le enumerăm acum.

Așadar nu se poate nega că, în calitatea sa de tehnician al procedurii, grefierul trebuie acum să fie și cel care stăpânește pe deplin tehnica informatică, sub toate aceste aspecte. Însă, după părerea mea, această evoluție nu duce la o dezumanizare a profesiei.

2) Într-adevăr, în pofida progresului tehnic, meseria de grefier evoluează către un rol social sporit. Mult timp grefierul a fost descris (mai ales în literatură) ca o „un om din umbră”, discret și șters. Acum, o dată cu sporirea comunicării și transparenței, grefierul se impune, în cadrul instanțelor, ca un actor vizibil. Devine interlocutorul privilegiat al justițiabilului, este cel căruia justițiabilul i se adresează cerând să fie ascultat, solicitând informații și îndrumare pentru a se orienta în labirintul palatului de Justiție și în tainele procedurii. Grefierul este adesea zidul de apărare al judecătorului, acesta din urmă neapărând în raza justițiabililor decât la ședințele publice sau la cele din camera de consiliu și neavând nimic sau decât foarte puțin de comentat sau de explicat în privința hotărârii sale. Grefierul reprezintă, într-un fel, permanența fizică a instituției, în spațiu și în timp. Este liantul dintre toți actorii din Justiție, aflat la răscrucea tuturor cererilor: ale judecătorului, ale avocatului, ale executorului judecătoresc sau agentului de procedură, ale justițiabilului, ale serviciilor fiscale etc.... Dezvoltarea Justiției de proximitate, atenția acordată accesului la instanță și asistența financiară oferită justițiabililor cu situație precară prin sistemul de asistență judiciară, dezvoltarea procedurilor fără reprezentare obligatorie prin avocat, poziția mai importantă și atenția sporită acordate victimelor conferă grefierului un rol consolidat în cadrul serviciului public din Justiție.

Acest rol de primire a justițiabilului este și mai bine subliniat prin înființarea treptată, în interiorul palatelor de Justiție, a unor ghișee care să vină exclusiv în întâmpinarea celor care au de-a face cu Justiția. Atunci când în aceeași clădire sunt găzduite mai multe instanțe (tribunal, judecătorie, instanță specializată pentru litigii de muncă, curte de apel), justițiabilul va putea găsi în același loc, la un „ghișeu unic”, informațiile și îndrumarea de care are nevoie, indiferent de tipul de procedură care îl vizează. Însă, la acest ghișeu poate, de asemenea, să îndeplinească anumite acte sau formalități, fără să fie nevoit să se deplaseze și chiar să se piardă în diferitele servicii ale tribunalelor. Date fiind diversitatea procedurilor și tehnicitatea actelor care trebuie îndeplinite, este lesne de înțeles că pentru buna funcționare a acestor ghișee de primire este nevoie ca, în cadrul lor, să lucreze personal specializat, deci grefieri.

B/ progresele care trebuie încă realizate sau finalizate

După cum menționez la începutul discursului meu, grefierii din serviciile judiciare au un nou statut de la începutul anului 2003. Dintre progresele marcate de acest nou text, aș dori să insist asupra a ceea ce numim astăzi „asistarea sporită a magistraților” de către grefieri, concept care a purtat o vreme numele de „grefier redactor”. Statutul precizează că –citez –: „grefierii exercită atribuții de asistare a magistratului în cadrul pregătirii dosarelor pentru judecată și efectuează cercetări de documentare. Redactează proiecte de hotărâri și rechizitoriile conform indicațiilor primite de la magistrați”.

Cred că multe țări analizează posibilitățile de îmbunătățire a funcționării Justiției, în

ceea ce privește definirea sarcinilor care intră în competența magistraților și a celor care pot fi îndeplinite de alți agenți. În anumite țări, cum ar fi la vecinii noștri germani și austrieci, de foarte mult timp, anumite activități judecătorești sunt încredințate unor funcționari, numiți *rechtspfleger*. În Franța, transferarea către funcționari a activităților ce revin în mod obișnuit magistraților, s-a făcut în general în favoarea grefierilor șef. Este vorba de activități care nu au un caracter judecătoresc propriu-zis. Sunt vizate în principal certificatele de naționalitate franceză, procurile pentru vot, aplicarea sigiliilor, verificarea conturilor de tutelă, a consimțământului pentru adopție, verificări legate de cheltuielile de judecată, asistența judiciară... În ceea ce îi privește pe grefieri, s-a ales nu să li se transfere propriu-zis anumite activități, ci să li se încredințeze sarcini complementare, în cadrul unui demers de împărțire, împreună cu magistrații, a volumului de muncă și de colaborare în activitățile desfășurate astfel în echipă. Este vorba de sarcini de analiză juridică și de pregătire a dosarelor în vederea judecării, care se situează, așadar, în amonte de ședința de judecată și de redactarea hotărârii judecătorești. Dar este vorba și de elaborarea propriu-zisă a hotărârii sau a rechizitoriului, fie prin redactarea acelor proiecte de hotărâre sau de rechizitoriu, fie, în cazul dosarelor tip, prin redactarea efectivă a hotărârilor, folosind formularele standard. Această evoluție a răspunderilor încredințate grefierului își găsește originea în analiza unor comisii și grupuri de lucru pe marginea activității desfășurate în cadrul instanțelor. În acest context, s-a observat că ideea că judecătorul își realizează singur întreaga activitate nu mai era adaptată la evoluția proceselor și nici la exigența de îmbunătățire a răspunsului pe care Justiția era chemată să îl dea așteptărilor cetățenilor. În același timp, nivelul de studii absolvite de cei care reușesc la concursurile pentru postul de grefier este în continuă creștere. După cum afirmam mai devreme, nivelul minim necesar este cel de bacalaureat + 2 ani de studii superioare, dar, de fapt, 70% dintre grefierii stagiați care ajung la Școala Națională de Grefieri sunt absolvenți de master anul 1 sau master anul 2, în domeniul juridic. Era păcat să nu se poată folosi mai bine aceste cunoștințe juridice. Atunci când această nevoie s-a întâlnit cu resursa respectivă, s-a născut conceptul asistenței sporite.

Dat fiind că modul în care evolua colaborarea dintre magistrați și grefieri era în parte o noutate, Ministerul de Justiție a decis să lanseze, într-o primă fază (în cursul anilor 2003 și 2004) mai multe proiecte pilot, în aproximativ douăzeci de curți de apel și tribunale, atât în domeniul penal, cât și în civil. Scopul era de a verifica fezabilitatea extinderii atribuțiilor grefierilor, și de asemenea, iar eu aș spune chiar în special, de a o amplifica pe cât se poate de mult și de a genera idei noi și acțiuni novatoare în cadrul instanțelor. Bilanțul acestor proiecte pilot a fost unul foarte pozitiv în majoritatea cazurilor.

Trebuie, în același timp, să precizez că scopul urmărit, și anume generalizarea extinderii atribuțiilor în toate tribunalele și curțile de apel, a fost cu mult frânat din cauza recrutării, în ultimii ani, a unui număr de grefieri insuficient în raport cu eforturile de recrutare a magistraților și cu diversele reforme de procedură, în special cele din materie penală, care „consumă” mult din timpul de muncă al grefei. Astfel, evoluția meseriei de grefier sub acest aspect ține de domeniul viitorului.

Iată imaginea de ansamblu pe care o putem contura, cred eu, în ceea ce privește situația actuală a profesiei de grefier în Franța.

Vă mulțumesc pentru atenție.

Claude Engelhard, Director al Școlii de Grefieri din Dijon.